

ΣΧΕΔΙΟ.Κ46.

7.5.1965: ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΤΕΜΜΑΤΟΣ ΣΥΖΗΤΕΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΓΚΑΛΟ ΠΛΑΖΑ ΕΝΩ ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΙ ΧΑΣΑΝ ΙΣΙΚ ΔΙΑΒΕΒΑΙΩΝΟΥΝ ΟΤΙ ΤΡΕΦΟΥΝ ΕΛΠΙΔΕΣ ΟΤΙ ΣΕ ΕΝΑ ΔΙΑΛΟΓΟ ΘΑ ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΞΕΥΡΕΘΕΙ ΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

Οι συνομιλίες του Προέδρου Μακαρίου με την Κυβέρνηση Παπανδρέου δεν κατέληξαν σε αποτέλεσμα. Και το Κυπριακό παραπέμφθηκε σε Συμβούλιο του Στέμματος την επομένη της σύσκεψης, στις 7 Μαΐου, υπό την προεδρία του Βασιλιά Κωνσταντίνου.

Το Συμβούλιο συνήλθε στις επτά το βράδυ και σ' αυτό πήραν μέρος ο Πρωθυπουργός Γ. Παπανδρέου, οι Υπουργοί Εξωτερικών και Εθνικής Άμυνας Σταύρος Κωστόπουλος και Πέτρος Γαρουφαλιάς, ο Αρχηγός της Εθνικής Ριζοσπαστικής Ενώσεως Παναγιώτης Κανελλόπουλος και οι πρώην Πρωθυπουργοί Τσαλδάρης, Γιωργακόπουλος και Π. Πιπινέλης και ο Πρόεδρος Μακάριος συνοδευόμενος από τους Υπουργούς Εξωτερικών και Άμυνας Σπύρο Κυπριανού και Πολύκαρπο Γιωρκάτζη.

Λίγο πριν από τη συνεδρία του Συμβουλίου του Στέμματος ο Πρόεδρος Μακάριος δέχθηκε στο ξενοδοχείο του τον Ευριπίδη Ακρίτα, ανταποκριτή της εφημερίδας ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ της Λευκωσίας στον οποίο ανέφερε (Φιλελεύθερος 8.7.1965) ότι "μέχρι του απογεύματος της σήμερα, κατά τας συνομιλίας του μετά του κ. Παπανδρέου και άλλων μελών της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ουδεμία οριστική απόφασις είχε ληφθή και ότι κατ' αυτάς εγένετο ευρεία ανασκόπησις των κυπριακών εξελίξεων".

Το Συμβούλιο του Στέμματος άρχισε στις 7 το βράδυ, αλλά ο Πρόεδρος Μακάριος παρέστη σ' αυτό μαζί με τους δυο Κυπρίους Υπουργούς στις 9.30.

Το Συμβούλιο συνέχισε τη συνεδρία του για άλλες δυο ώρες στην παρουσία του Προέδρου Μακαρίου και στη συνέχεια ο Πρόεδρος Μακάριος αποχώρησε στις

11.30 ενώ το Συμβούλιο συνέχισε και ολοκλήρωσε τη συζήτηση μέχρι τις **12.25**.

Όπως αποκαλύφθηκε από "έγκυρη πηγή" της Λευκωσίας στις **98** Ιουνίου στο πρώτο μέρος της συνεδρίασης του Συμβουλίου του Στέμματος, οι πολιτικοί αρχηγοί της Ελλάδας αποφάσισαν- στην απουσία του Προέδρου Μακαρίου- όπως αρχίσει διάλογος με την Τουρκία.

Σύμφωνα με την ίδια πηγή ενώπιον του Συμβουλίου τέθηκε και επιστολή του αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Ντην Ρασκ προς τον Έλληνα ομόλογο του Σταύρο Κωστόπουλο, ο οποίος τον καλούσε "να απαντήσει αμέσως αν θα αρχίσει τας συνομιλίας μετά του κ. Ισίκ συμφώνως προς την δοθείσαν προς τον κ. Ρασκ υπό του κ. Κωστοπούλου υπόσχασιν".

Μόλις ο Πρόεδρος Μακάριος εισήλθε στη συνεδρία στις **9.30** του ανεκοινώθηκε η απόφαση του Συμβουλίου του Στέμματος, αλλά ο ίδιος, σύμφωνα με τις ίδιες "έγκυρες πληροφορίες της Λευκωσίας" προβλήθηκαν από κυπριακής πλευράς σοβαρώτατοι αντιρρήσεις, αι οποίαι κατεβλήθη προσπάθεια να υπερφαλαγγισθούν διά των γνωστών ήδη απόψεων ότι "δεν πρόκειται περί αναγκαίας απλής επαφής" περί "εξομαλύνσεως των ελληντουρκικών σχέσεων", περί "διευκρινίσεως των εκατέρωθεν επικρατουσών προθέσεων" κλπ.

Ο Πρόεδρος Μακάριος διαφωνούσε γιατί με μια τέτοια απόφαση, σύμφωνα με τις ίδιες έγκυρες πηγές της Λευκωσίας, ένας διάλογος εκτροχιάζει το Κυπριακό από τη διαδικασία των Ηνωμένων Εθνών, δημιουργεί επιφυλάξεις στο Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών να δώσει άμεση συνέχεια στο έργο της μεσολαβήσεως του δρος Πλάζα, ενισχύει την τουρκική θέση εσωτερικώς και διεθνώς υπό την έννοια της ενδιαφερομένης χώρας για λύση του Κυπριακού και προκαλεί επιπτώσεις στη στάση των αδεσμεύτων και αφροασιατικών λαών καθώς και άλλων που υποστηρίζουν την Κύπρο και οι οποίοι θα αναγκασθούν να ανασταθμίσουν τη θέση τους εν όψει ενδεχομένης

διμερούς διευθετήσεως με την οποία δεν θα συμφωνούσαν.

Εκείνο στο οποίο φαίνεται ότι συμφωνούσαν οι δυο Κυβερνήσεις ήταν ότι δεν έπρεπε να εγκαταλειφθούν τα Ηνωμένα Έθνη.

Αλλά τα Ηνωμένα Έθνη και οι αποφάσεις τους δεν φαίνεται να έδιναν λύσεις, αλλά εισηγούνταν ότι έπρεπε να γίνουν διαβουλεύσεις και επαφές και σ' αυτές φυσιολογικά θα εμπλέκονταν, πέρα από τις αρχές, τα συμφέροντα των διαφόρων χωρών και ιδιαίτερα του NATO και της Δύσης για την ευαίσθητη περιοχή της Μεσογείου όπου βρισκόταν η Κύπρος. Και η Ελλάδα σαν χώρα του NATO δεν ήταν εύκολο να ξεφύγει από τα γρανάζια αυτού του αμυντικού οργανισμού, στην κρίσιμη αυτή περίοδο του ψυχρού πολέμου.

Οι διαφορές έφθασαν μέχρι τις εφημερίδες και όπως μετέδιδε το Ρόιτερ από την Αθήνα (8.5.65) ο Βασιλιάς Κωνσταντίνος "αποφάσισε να επέμβη κατόπιν διαπιστώσεως μεγάλης διαστάσεως απόψεων μεταξύ της Ελληνικής Κυβερνήσεως και του Προέδρου Μακαρίου, εν σχέσει με τον περαιτέρω χειρισμό".

Κύρια διαφορά, πέραν των όσων αποκαλύφθηκαν από τις έγκυρες πηγές της Λευκωσίας αργότερα, ήταν η συμπεφωνημένη λύση, την οποία ο Πρόεδρος Μακάριος απέρριπτε, αλλά και το θέμα των παραχωρήσεων προς την Τουρκία σε περίπτωση Ένωσης.

Ο Πρόεδρος Μακάριος ήθελε γνήσια Ένωση (ή ατόφια όπως την αποκαλούσε ο Γεώργιος Γρίβας) πράγμα που δεν έβλεπε να πραγματοποιείται η Ελληνική Κυβέρνηση, η οποία φαινόταν να βλέπει με καλό μάτι την εγκατάλειψη της βάσης της Δεκέλειας από τους Άγγλους και την παραχώρηση στην Τουρκία όχι με κυριαρχία, με αντάλλαγμα την Ένωση.

Ακόμα η Ελληνική Κυβέρνηση, αν όχι ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Παπανδρέου, τουλάχιστον ο Υπουργός Άμυνας Πέτρος Γαρουφαλιάς, όπως εγνώσθη αργότερα φοβόταν, ότι ο Πρόεδρος Μακάριος δεν θα συμφωνούσε μια λύση ανεξαρτησίας που θα απέκλειε την Αυτοδιάθεση- Ένωση.

Ακόμα ο Γαρουφαλιάς φαινόταν να φοβάται ότι μια λύση ανεξαρτησίας θα οδηγούσε την Κύπρο στην αγκαλιά της Ρωσίας.

Για τον σκοπό αυτό και θα πρότεινε αργότερα στο ΝΑΤΟ να επιλέξει ποια λύση θα προτιμούσε το ίδιο για την ασφάλεια 'του ελευθέρου κόσμου', ώστε να καταβάλει προσπάθεια για προώθηση της.

Ωστόσο ο Πρόεδρος Μακάριος, παρά τις διαφωνίες του, δεσμεύθηκε στο Συμβούλιο του Στέμματος να συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις της Ελληνικής Κυβέρνησης.

Είναι χαρακτηριστικό απόσπασμα επιστολής του αντιπροσώπου της Ελλάδας στο Παρίσι Ξανθόπουλο-Παλαμά (30.5.1965) προς τον Πρωθυπουργό της Ελλάδας και τον Υπουργό Εξωτερικών για μετέπειτα επαφές του με το Γενικό Γραμματέα του ΝΑΤΟ Μπρόζιο (Κυπριακά Ντοκουμέντι, Τόμος Γ, σελ. 190):

"Εσυνέχισα (κατά τη συζήτηση με τον Μπρόζιο) και του είπον την θέσιν την διατυπωθείσαν υπό του Προέδρου κ. Παπανδρέου ότι τρεις λύσεις υπάρχουν: Ενωσις, ανεξαρτησία με δικαίωμα Αυτοδιαθέσεως και Ανεξαρτησία άνευ δικαίωματος αυτοδιαθέσεως. Οφείλετε σεις και οι αμερικανοί να εκλέξετε ποίαν λύσιν πιστεύετε ως εξυπηρετούσαν ασφάλειαν ελευθέρου κόσμου. Προσωπικώς, ετόνισα, πιστεύω ότι ανεξάρτητος Κύπρος σημαίνει μετά διετίαν Κύπρος ρωσική. Εάν μεν συνέχισα, καταλήξετε μετά Αμερικανών εις ανεξαρτησίαν άνευ αυτοδιαθέσεως, τότε δέον να συνεννοηθήτε με Μακάριον. Εάν δε εις ανεξαρτησίαν με αυτοδιάθεσιν ή εις Ενωσιν, τότε υπάρχει το πλαίσιον λύσεως με ενεργόν ανάμιξιν Ελληνικής Κυβερνήσεως.

Με διέκοψε και μου είπε ότι προσωπικώς συμφωνεί δι' Ενωσιν ήτις αποτελεί την λύσιν ασφαλείας".

Μετά τη συνεδρία του Συμβουλίου του Διέμματος (7.5.65) οι δηλώσεις ήταν φειδωλές. Στο ανακοινωθέν που εκδόθηκε από το Βασιλικό Αυλαρχείο αναφερόταν απλώς ποίοι παρέστησαν και τίποτε άλλο.

Ωστόσο ούτε και ο Γεώργιος Παπανδρέου σε δηλώσεις μετά τη συνεδρία ήταν διαφωτιστικός.

"Απόψε έγινε σύσκεψις κληθείσα σκόπιμον να συγκληθή υπό την προεδρίαν του Βασιλέως κατόπιν πρωτοβουλίας του Πρωθυπουργού επ' ευκαιρία της εις Αθήνας παρουσίας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, προς τον σκοπόν ενημερώσεως ολοκλήρου του πολιτικού κόσμου της χώρας επί της καταστάσεως εις την Κύπρον, καθώς και διά να ακουσθούν αι γνώμαι του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου μετά την υποβολήν της εκθέσεως Πλάζα διά την περαιτέρω πορείαν του Κυπριακού ζητήματος. Κατά την σύσκεψιν δεν ελήφθησαν αποφάσεις διότι αυτά βαρύνουν την Κυβέρνησιν, η οποία έχει την ευθύνην της διαχειρίσεως του εθνικού θέματος".

Ο Πρόεδρος Μακάριος είπε ακόμα λιγότερα. Ανέφερε απλώς ότι ενημέρωσε τους μετασχόντες στο Συμβούλιο του Στέμματος για την κατάσταση στην Κύπρο και τίποτε περισσότερο.

Ο Πρόεδρος Μακάριος παρέτεινε την παραμονή του στην Αθήνα για μερικές ακόμα ημέρες καθώς στο Λονδίνο άρχιζε η εαρινή σύνοδος του ΝΑΤΟ.

Στη σύνοδο παρέστησαν οι Υπουργοί Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας Σταύρος Κωστόπουλος και Χασάν Ισίκ και παρά τις δηλώσεις του Προέδρου Μακαρίου αργότερον στη βρετανική πρωτεύουσα "δεν πρόκειται να διεξαχθούν εν Λονδίνω διμερείς διμερείς διαπραγματεύσεις επί του Κυπριακού μεταξύ των Υπουργών Εξωτερικών της Ελλάδος και της Τουρκίας είτε εντός είτε εκτός των πλαισίων του ΝΑΤΟ".

Ο Σταύρος Κωστόπουλος δήλωσε πως δεν είχε εξουσιοδότηση να διαπραγματευθεί το Κυπριακό σε αντίθεση με τον Ισίκ που δήλωσε ευθύς μετά την πρώτη συνάντησή τους που έγινε τη Δευτέρα 11 Μαΐου στο Λονδίνο οι επαφές του με τον Σταύρο Κωστόπουλο δεν περιλαμβάνουν αλλά ούτε και αποκλείουν διαπραγματεύσεις.

Στο Λονδίνο βρισκόταν και ο καναδός Υπουργός Εξωτερικών Μάρτιν, ο οποίος είχε επισκεφθεί

τελευταία την Κύπρο και γνώριζε από πρώτο χέρι τις απόψεις του Προέδρου Μακαρίου.

Παρά τις διαβεβαιώσεις ότι δεν θα γίνονταν διαπραγματεύσεις, όλα εξελίχθησαν σε ένα ανοικτό διάλογο- διαπραγμάτευση με επικεφαλής τον αμερικανό Υφυπουργό Εξωτερικών Τζιορτζ Μπώλ και τον βρετανό Υπουργό Εξωτερικών Στιούαρτ, με τους οποίους οι Κωστόπουλος και Ισίκ είχαν επανειλημμένες συναντήσεις.

Ο Ισίκ γνώριζε τι θα συναντούσε και ποιες θέσεις θα υποστήριζε η Ελληνική Κυβέρνηση μια και καθ' οδόν προς το Λονδίνο στάθμευσε στη Γενεύη, όπου είχε μυστική, όπως τη χαρακτήρισε, συνάντηση με τον Έλληνα πρέσβη Αλ. Σγουρδαίο που είχε διορισθεί πρεσβευτής της Ελλάδας στην Αγκυρα.

Ο Ισίκ στις δημόσιες δηλώσεις του ήταν πολύ απαιτητικός και ζητούσε όλα με τα οποία διαφωνούσε ο Πρόεδρος Μακάριος.

Είπε ότι θα ήγειρε το Κυπριακό στη σύνοδο του ΝΑΤΟ ενώ για τη λύση που επιδίωκε είπε πως αυτή έπρεπε να εξευρεθεί με σεβασμό στις υφιστάμενες Συνθήκες Ζυρίχης και Λονδίνου και να ικανοποιεί όλους τους ενδιαφερομένους και ιδιαίτερα την Τουρκία και την Ελλάδα.

Σε ερώτηση μάλιστα κατά πόσον η λύση θα πρέπει να περιλαμβάνει μετακινήσεις πληθυσμών ο Ισίκ είπεν ότι κάθε προσπάθεια είναι ορθή εφόσον συμβάλλει σε χρήσιμα αποτελέσματα και κάθε δυσκολία πρέπει να γίνει αποδεκτή εφόσον διευκολύνει τη λύση του προβλήματος.

"Εάν παραστή ανάγκη μετακινήσεως πληθυσμών τούτο δεν πρέπει να φοβίση κανένα", είπε χαρακτηριστικά ο Ισίκ.

Ο Ισίκ επανέφερε στις δηλώσεις του και τη συνθήκη της Λωζάνης με την οποία η Τουρκία είχε απεκδυθεί κάθε δικαίωμα στην Κύπρο.

Είπε ότι επιβάλλεται η διατήρηση της ισορροπίας, η οποία εγκαθιδρύθηκε διά της Συνθήκης της Λωζάνης.

Ωστόσο ο Κωστόπουλος, ενώ συζητούσε το

κυπριακό με τους νατοϊκούς συμμάχους της Ελλάδας, δημόσια τουλάχιστον άφηνε να εννοηθεί ότι ενώ οι συνομιλίες του και με τον Ισίκ ήταν προκαταρκτικές, δεν επρόκειτο να διαπραγματευθή λύσιν του Κυπριακού "κατά τας τρεχούσας συναντήσεις, διότι το πρόβλημα δεν είναι θέμα δικαιοδοσίας του ΝΑΤΟ, ούτε θεωρείται ελληνοτουρκική έρις ούτε δύναται να γίνη συζήτησις επί της εν Κύπρω τουρκικής μειονότητας εν συνδυασμῶ προς την Ελληνικήν μειονότητα της Κωνσταντινουπόλεως" σύμφωνα με τον Ευριπίδη Ακρίτα (Φιλελεύθερος 11.5.1965).

Ο Κωστόπουλος διαφώνησε ακόμη με την πρόθεση του Ισίκ να εγείρει το Κυπριακό στο ΝΑΤΟ, αλλά ο Ισίκ είπε ότι "ο τρόπος με τον οποίον πρόκειται να εκφράσει τις απόψεις του θα είναι μετριοπαθής και όχι ερειστικός".

Στο χορό των διπλωματικών επαφών μπήκε από τις 12 Μαΐου και ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Ντην Ρασκ που έφθασε καθυστερημένος στο Λονδίνο, αφού ο υψυπουργός του Τζιορτζ Μπωλ είχε ήδη διανύσει αρκετή απόσταση.

Στόχος ήταν η προσέγγιση που άρχισε στο Λονδίνο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας να μη τερματισθεί αλλά να συνεχισθεί αργότερα σε ουδέτερο έδαφος.

Ο,τι επιδίωκε το ΝΑΤΟ το πέτυχε.

Όταν στις 12 Μαΐου μίλησαν οι δυο Υπουργοί στο Συμβούλιο του ΝΑΤΟ ανακοίνωσαν ότι θα συνεχίσουν τις συνομιλίες τους για διευθέτηση του Κυπριακού.

Ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών Σταύρος Κωστόπουλος και ο τούρκος ομόλογος του Χασαν Ισίκ πληροφόρησαν το ΝΑΤΟ ότι "τρέφουν ελπίδας" ότι μπορεί να εξευρεθεί λύση του Κυπριακού.

Στο ανακοινωθέν μάλιστα του ΝΑΤΟ που εκδόθηκε τοποθετείτο στην απόφαση και το γαρνίρισμα των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας.

"Οι Υπουργοί εξέφρασαν την ελπίδα ότι η αναζήτησις συμπεφωνημένης και δικαίας λύσεως, του Κυπριακού, η οποία να συνάδη προς τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων

Εθνών θα διευκολυνθή", αναφερόταν στο ανακοινωθέν.

Ο Πρόεδρος Μακάριος είχε παρατείνει την παραμονή του στην Ελλάδα μέχρι να ολοκληρωθούν οι εργασίες του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ και ασκούσε με τις δημόσιες ομιλίες του και τις επαφές του πίεση ώστε να επιτύχει το καλύτερο για τη γνώμη του.

Παράλληλα πραγματοποιούσε συναντήσεις με τον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου και τον Βασιλέα Κωνσταντίνο από τους οποίους ενημερωνόταν για την πορεία των παρασκηνιακών διαβουλεύσεων στο Λονδίνο.

Στις 11 Μαΐου, τελευταία ημέρα των εργασιών του Συμβουλίου του ΝΑΤΟ ο Πρόεδρος Μακάριος μιλώντας σε τελετή στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, όπου ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτωρ της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου, προειδοποίησε ότι "ημείς οι Κύπριοι θα παραμείνωμεν σταθεροί και αλύγιστοι επί των εθνικών επάλξεων και παρά τας πολλαχόθεν αντιδράσεις, δεν θα δεχθώμεν νόθους λύσεις, ούτε την εκχώρησιν εις ξένους οιασδήποτε εκτάσεως Κυπριακής γης διά να ικανοποιήσωμεν επεκτατικές ορέξεις ή σκοπούς".

Πρόσθεσε:

"Σκοπός σταθερός και τέρμα αμετάθετον του Κυπριακού αγώνος είναι η Ενώσις της Κύπρου μετά της μητρός πατρίδος. Υπέρ της Ενώσεως αγωνιζόμεθα και υπέρ της Ενώσεως, θα συνεχίσωμεν τον αγώνα. Εξ αυτής εμπνεόμεθα εξ αυτής αντιλούμεν δύναμιν. Δι' αυτήν ζώμεν, δι' αυτήν πολεμούμεν, δι' αυτήν θυσιαζόμεθα. Και ουδεμία δύναμις είναι ικανή να επιβάλη παρέκκλισιν από τον δρόμον της Ενώσεως. Πολλά μέχρι σήμερον υπέστημεν. Αλλά δεν υπεχωρήσαμεν. Υπέστημεν αιματηρούς βομβαρδισμούς, αλλά δεν επτοήθημεν. Εθρηνήσαμεν ερείπια, αλλά δεν ελυγίσαμεν. Εκλαύσαμεν νεκρούς, αλλά δεν ελιποψυχήσαμεν. Και αι εξ Αγκύρας απειλαί συνεχίζονται και οι εκβιασμοί εντείνονται διά συμβιβασμούς απαραδέκτους. Οχι ήτο και είναι η υπερήφανος απάντησις μας. Με αναπεπταμένην την σημαίαν της Ενώσεως, θα παραμείνωμεν σταθεροί και αλύγιστοι επί των

εθνικών επάλξεων. Δεν θα δεχθώμεν νόθους λύσεις του εθνικού Κυπριακού ζητήματος διά να ικανοποιήσωμεν ξένων τα συμφέροντα. Δεν θα δεχθώμεν εκχώρησιν εις ξένους οιασδήποτε εκτάσεως κυπριακής γης, διά να ικανοποιήσωμεν επεκτατικές ορέξεις ή σκοπούς. Γνωρίζομεν καλώς τας δυσκολίας του αγώνος και τας παλλαχόθεν αντιδράσεις. Δεν θα υποχωρήσωμεν όμως και δεν θα υποκύψωμεν προ οινωδήποτε δυσκολιών ή αντιδράσεων. Θα συνεχίσωμεν αγωνιζόμενοι θα συνεχίσωμεν θυσιαζόμενοι μέχρι πλήρους δικαίωσεως μέχρις ότου ο πόθος και το όνειρον της Ενώσεως καταστή πραγματικότητα³.

Παρά τις διαφωνίες του Προέδρου Μακαρίου για διάλογο η Ελληνική Κυβέρνηση αποδέχθηκε συνομιλίες σε πρεσβευτικό επίπεδο και όπως εξήγησε ο Σταύρος Κωστόπουλος σε δηλώσεις στο Λονδίνο ο σκοπός τους ήταν διττός: Πρώτον η ειρήνευση στην Κύπρο και η εξεύρεση τελικής λύσεως.

Είπε επίσης ότι η Ελλάδα δεν απομακρυνόταν από τα Ηνωμένα Έθνη και ότι πρότεινε στην Τουρκία τη σύσταση τριμελούς Επιτροπής από αντιπροσώπους των Κυβερνήσεως Αθηνών, Αγκυρας και Λονδίνου με ένα "επιδιαιτητή" που θα διοριζόταν από τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Ου Θάντ.

Στην Αθήνα ο Πρόεδρος Μακάριος απάντησε στις αποφάσεις που λήφθηκαν στο Λονδίνο λέγοντας ότι "δεν φρονώ ότι αι εν Λονδίνω διεξαγόμεναι συνομιλίας δεν έχουν ουσιαστικόν περιεχόμενον, καθ ότι η ουσία του Κυπριακού δεν έχει συζητηθή".

Εκ των γενομένων βολιδοσκοπήσεων, πρόσθεσε ο Μακάριος, κατέστη πρόδηλον ότι υφίσταται μεγάλη επί του θέματος διάστασις απόψεων μεταξύ της τουρκικής και της ελληνικής πλευράς.

Ο Πρόεδρος Μακάριος απέφευγε περαιτέρω δηλώσεις μέχρι να ενημερωθεί πλήρως από τον Σταύρο Κωστόπουλο.

Ωστόσο, καθώς εκείνος συνέχιζε τις επαφές στο Λονδίνο ο Πρόεδρος Μακάριος επέστρεψε τελικά στη Λευκωσία μαζί με τον Πολύκαρπο Γιωρκάτζη ενώ άφησε στην Αθήνα τον Σπύρο Κυπριανού για πλήρη ενημέρωση.

Τις βασικές αποφάσεις όμως τις γνώριζε από την επαφή με τον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου.

Αυτό που ήθελε ο Πρόεδρος Μακάριος ήταν να μη υπάρξει εκτροπή από τα Ηνωμένα Έθνη.

Ωστόσο, ανέλαβε την υποχρέωση για διατήρηση συνθηκών ειρήνης στην Κύπρο.

Κατά την επιστροφή του στη Λευκωσία όπου του επιφυλάχθηκε μεγάλη υποδοχή ο Αρχιεπίσκοπος ανέφερε ότι καμιά πίεση δεν θα κάμψει την αποφασιστικότητα του Κυπριακού λαού και επανέλαβε ότι στόχος παραμένει η γνήσια ένωση και δεν πρόκειται να παραχωρηθεί ούτε μια σπιθαμή κυπριακού εδάφους στους ξένους, αποκλείοντας οποιεσδήποτε σκέψεις για παζαρέματα γύρω από παραχώρηση κυπριακού εδάφους **(14.5.1965)**:

"Πιστεύω ότι αι συνομιλίες μου μετά της Ελληνικής Κυβερνήσεως υπήρξαν χρήσιμοι και εποικοδομητικοί. Κατ' αυτάς εγένετο πλήρης ανασκόπησις της μέχρι τούδε εξελίξεως του Κυπριακού ζητήματος αμοιβαία ενημέρωσις και ανταλλαγή απόψεων ως προς τους τρόπους προωθήσεως του προς μόνιμον και δικαίαν λύσιν.

"Ως γνωστόν επραγματοποιήθη εν τω μεταξύ συνάντησις εν Λονδίνω και διεξήχθησαν συνομιλίες επί του Κυπριακού μεταξύ των Υπουργών Ελλάδος και Τουρκίας. Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Κυβερνήσεως κ. Παπανδρέου με ενημέρωσε προ της αναχωρήσεως μου εξ Αθηνών επί το περιεχομένου των εν Λονδίνω συνομιλιών. Οι δύο Υπουργοί δεν εισήλθον εις την ουσίαν του θέματος, αι δε συνομιλίες είχαν μάλλον διερευνητικόν χαρακτήρα. Αντιλαμβάνομαι όμως ότι η επαφή αύτη συνετέλεσεν εις την σχετικήν μείωσιν της εντάσεως και την δημιουργίαν καλυτέρας ατμοσφαιρας εις τας σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών.

"Επιθυμώ να τονίσω ότι όσον από ημάς εξαρτάται, θα συμβάλωμεν εις την χαλάρωσιν της εντάσεως συνεχίζοντες την προσπάθειαν διά την ειρήνευσιν της νήσου και την επαναφοράν εις την ομαλότητα, το Κυπριακόν όμως παραμένει ως θέμα της αρμοδιότητος των Ηνωμένων Εθνών, η λύσις δε τούτου

θα επιδιωχθή εντός των πλαισίων του Διεθνούς Οργανισμού και βάσει της αρχής της αυτοδιαθέσεως".

Ο Σταύρος Κωστόπουλος επέστρεψε στην Αθήνα στις 16 Μαΐου και σε δηλώσεις ανέφερε ότι στις συνομιλίες του επικέντρωσε το ενδιαφέρον του στις προσπάθειες για βελτίωση του κλίματος μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Σύμφωνα με τις δηλώσεις του που μετέδωσε το Ελληνικό Ιδρυμα Ραδιοφωνίας ο Σταύρος Κωστόπουλος τόνισε ότι θα ήταν λάθος για την Ελληνική Κυβέρνηση να μη επωφελείτο της Υπουργικής διάσκεψης του NATO "διά να μη προσπαθήσει να επιτύχει μίαν εξομάλυνσιν των ελληνοτουρκικών σχέσεων αι οποίαι είχαν τόσον εκτραχυνθή κατά την τελευταίαν περίοδον".

Πρόσθεσε ακόμη ότι "υπήρξεν ένα ευχάριστον γεγονός η διαπίστωσις ότι αντίστοιχος διάθεσις εξεδηλώθη και από μέρους της Τουρκικής Κυβερνήσεως" και αυτό "πρώτον χωρίς να εγκαταλείψωμεν ουδ' επί στιγμήν την γραμμήν μας, ότι το Κυπριακόν είναι θέμα της αρμοδιότητος του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και ότι δεν αποτελεί θέμα ελληνοτουρκικής διαφοράς".

Ο Κωστόπουλος είπεν ότι η Ελλάδα προσδοκά εύλογα "ότι θα υπάρξη μία ύφεσις εις την σημειωθείσαν εσχάτως οξύτητα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, η οποία επικουρούμενη και από την αντίστοιχον ύφεσιν εν Κύπρω θα αποτελέση την απαραίτητον προϋπόθεσιν παγιώσεως της ηρέμου ατμοσφαιρας εντός της οποίας και μόνον θα είναι δυνατόν να επιχειρηθή αναζήτησις λύσεως του προβλήματος".

Ενδεικτικό του κλίματος που άρχισε να δημιουργείται ήταν ότι ο Χασάν Ισίκ κατευθυνόμενος στην Αγκυρα πέρασε από την Αθήνα όπου παρέμεινε για 45 λεπτά και σε δηλώσεις του χαρακτήρισε χρήσιμες τις επαφές που είχε με τον Σταύρο Κωστόπουλο στο Λονδίνο και εξέφρασε την ελπίδα ότι θα υπήρχε συνέχεια στο διάλογο που άρχισε μαζί του.

Είχα την ευκαιρία να εκτιμήσω τας ικανότητες του πολιτικού ανδρός και ελπίζω ότι αυτό το οποίον αρχίσαμε μαζί εις το Λονδίον θα συνεχισθή εντός

αυτού του πνεύματος εις την Αγκυραν και τας Αθήνας και ότι μία λύσις, ικανοποιούσα όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη θα εξευρεθή το ταχύτερον όσον αφορά το Κυπριακόν", είπε ο Ισίκ.

Ό,τι συμφωνήθηκε στο μεταξύ των δύο Υπουργών ήταν να ακολουθήσουν διαβουλεύσεις θα γίνονταν στην Αθήνα με τον Σταύρο Κωστόπουλο και τον τούρκο πρεσβευτή Τουλούϊ και στην Αγκυρα με τον Ισίκ με τον πρεσβευτή της Ελλάδας Αλ. Σγουδαίο.

Οι επαφές θα ήταν χαμηλών τόνων μέχρι να έβλεπαν οι δυο χώρες κατά πόσον να ήταν δυνατό να προχωρήσουν και στα πιο βαθειά.

Ωστόσο πριν περάσουν είκοσι τέσσερις ώρες ο Χασάν Ισίκ άρχισε τις απειλές. Φθάνοντας στην Αγκυρα σύμφωνα με το Ρόιτερ προειδοποίησε ότι η παρελκυστική τακτική στην επίλυση του Κυπριακού θα έχει "όχι ευνοϊκά αποτελέσματα".

"Το πρόβλημα", είπε ο Χασάν Ισίκ, "θα λυθή διά συμφωνίας ή διά πολέμου" προσθέτοντας ότι "τα Ηνωμένα Εθνη και το ΝΑΤΟ θα υποχρεωθούν να αναμιχθούν εις την υπόθεσιν, εάν η Ελλάς και η Τουρκία δεν δυνηθούν να επιτύχουν συμφωνίαν".